

Gondolatok az
Identitás kétnyelvű magyar fiatalok körében Finnországban és Svédországban
címmel tartandó előadásomhoz

1. Bevezetés

Észak-Európában mintegy 40 000 magyar származású kisebbség él. Nagyrészüik gazdasági-, politikai- vagy vallási okokból hagyta el a 20. században három menekülthullám folyamán Magyarországot vagy Magyarország új határvonala mögé maradt otthonát, egy részük pedig egyéni indítással, munka vagy házasság révén telepedett le az északi országokban. A Finn- és Svédországban élő összesen mintegy 30 000 főt számláló magyarságot az említett csoportok és azok utódjai alkotják.

Doktori disszertációs munkám témáját, kétnyelvű fiatalok identitásának kutatását saját életem és tapasztalataim indították: gimnazista koromban indultam el Magyarországról, egy teljesen egy nyelvű környezetből Finnországba, hogy elsajátíthassam a finn nyelvet, majd az ország másik hivatalos nyelvét a svédet is és a korábbinál mélyebben ismerkedhessek meg a finn kultúrával. 14 év alatt sikerült teljesítenem terveimet. Ezalatt az idő alatt mind Finnországban mind Svédországban lehetőségem nyílt közelebbről is megismerkednem különböző etnikai és nyelvi kisebbségben élő csoportokkal, az ő különleges helyzetükkel, a nyelvhasználattal és nyelvmegőrzéssel kapcsolatos problémáikkal, a kétnyelvűség kérdéseivel és az identitással. Az évek folyamán pedig saját életem is egy tipikus nyelvi kisebbségben élő, különböző doménekben nap mint nap három nyelvet használó egyén életével lett azonos. Tehát a mindennapjaimban találkozom például a következő kérdésekkel: kivel és melyik doménben melyik nyelvet kellene beszélnem, beszélgetőtársammal milyen nyelvi kódokat használhatok, tükrözi-e beszédem a magyarságom, jól tesszük-e ha egy idegen nyelvi környezetben egy kétnyelvű beszélgetőtárral a magyart választjuk kommunikációs eszköznünk, vagy éppen a környezetünkben nagytöbbségben lévők által használatos nyelvet és hogy például fontos-e minden szituációban megmutatnom a magyarságom vagy éppen a finn gondolkodási móddal való azonosulásom. A sort még számos hasonló kérdéssel folytathatnám.

Szociolingvisztikai munkám tárgya a Finn- és Svédországban egy vagy két magyar szülő gyermekeként nevelkedett fiatalok nyelvi identitása, a magyar nyelvhez való viszonyulása, a magyar nyelv használata és annak szerepe, valamint a fiatalok magyarságtudata. A következőekben kutatásom módszerével kapcsolatos gondolatokat és kérdéseket sorakoztatok fel, amelyeket a kutatási kérdések bemutatása és néhány hipotézis követ. Végül olyan korábbi kutatásokra utalok, amelyek kiváló elméleti és empirikus háttérrel biztosítanak munkámhoz.

2. A kutatás módszere

2.1. Adatgyűjtés

Mivel egy szociolingvisztikai vizsgálat eredményessége forrásanyagfüggő, különös figyelmet szeretnék fordítani az informátorokra és az anyaggyűjtésre. Igyekszem olyan mintát venni, amely híven tükrözi az alapsokaság mind mennyiségi mind minőségi tulajdonságait. Mivel a Finnországban élő magyarok lényegesen kevesebben vannak, mint a svédországi magyarok valamiféle kompromisszumot kell találnom a gyűjtendő anyag mennyiségét illetően. Természetesen a anyagvétel nem csak rajtam, mint kutatón múlik, hanem az adatközlésre felkért egyének hajlamosságán is.

Munkámhoz szubjektív adatokra van szükségem az adatközlők nyelvhasználatáról, nyelvi tudatáról és a magyar nyelvvel való kapcsolatáról, ezért az adatgyűjtést alternatív formák közötti választást igénylő, de egyben szubjektív véleménynek és kiegészítésnek is helyet adó, széleskörű kérdőívvel kezdem. Majd reményeim szerint az így összegyűjtött anyagból választanék ki néhány olyan informátort, akikkel még külön egy tematikus (v. irányított interjút) is elkészíthetek. Ezzel teljesebb lehetne a gyűjtött anyag minősége, hiszen az informátorok lehetőséget kapnának arra, hogy alaposabban kifejtsék gondolataikat.

Kérdőívem és az azt követő interjúk nyelve külön megfontolást kíván. Számomra már a kezdettől természetesnek tűnt, hogy az interjúkat mindig azon a nyelven készítem, amelyen az interjúalany a legtermészetesebben tudja kifejezni magát. Tehát az interjú nyelvét az interjúalany dönti el. A kérdőívvel kapcsolatban szintén hasonló megfontolásból indulok ki. Első elképzelésem azonban az volt, hogy két kétnyelvű kérdőívet készítek el, egy finn és magyar nyelvűt a finnországi magyarok részére és egy svéd és magyar nyelvűt a svédországi magyarok részére. Viszont ez a gondolat rögtön két akadályba ütközött: Finnországban – már a saját ismeretségi körömben is – élnek olyan magyarok, akik svéd nyelvű vagy pedig kétnyelvű területen nőttek fel és akiknek a hivatalos anyanyelve svéd, nem pedig finn, annak ellenére is, hogy a svéd nyelv mellett a finn nyelvet is beszélik nap mint nap. A másik pedig kivitelezési probléma, hiszen egy kérdőívben két nyelv egymás mellett nagyon meghosszította volna a kérdőívet, valamint annak áttekinthetőségén is sokat rontott volna. Végleges megoldásnak az tűnik, hogy az informátorok három különböző nyelvű kérdőív közül választhatnak. A svéd nyelvű kérdőív tehát mind svéd-, mind pedig finnországi magyarok számára készült és ennek egy-egy kérdése párhuzamosan tartalmazza a svéd és finn nyelvet valamint Svéd- és Finnországot.

2.2. Az adatközlők

Az informátorok kiválasztásánál célokom, hogy mindkét országban ugyanazzal a módszerrel azonos mennyiségű hasonló helyzetben élő informátort találjak. Ehhez módszerként elsődlegesen az ún. hógolyó-módszert használom, tehát személyes kapcsolataim révén indulnak el mindkét országban a “hógolyók” egyfajta láncként szerteágazó irányba. Ezen kívül igénybe veszem különböző magyar társaságok hírletési csatornáit, valamint szükség esetén különböző szervezetek és telefonkönyvek név- és címlistáit. Az adatközlők mennyiségi megoszlását területenként még kérdés övezi, hiszen mint már fent utaltam rá, a finnországi magyarok mintegy kb. huszonötödrészét képezik a svédországi magyaroknak. Ugyanakkor a finnországi magyarok 65 %-a a fővárosban, Helsinkiben és környékén él, amíg a svédországi magyarok viszonylag egyenlő számban megosztva a fővároson, Stockholmon kívül két nagyobb város, Malmö és Göteborg környékén élnek nagy számban. A vidéken, kisebb városokban és falvakban élő magyarok száma viszonylag kevés, de kutatási munkám célját figyelembe véve számomra különösen érdekes informátornak bizonyulnak éppen ezek a magyarok, akik más magyar nyelvűtől viszonylag elszigetelten élnek. Korábbi hasonló

jellegű szociolingvisztikai kutatások igencsak eltérő mennyiségű adatközlővel dolgoztak, ezért számomra még kérdéses, hogy munkámhoz kb. 100-100 vagy 50-50, esetleg kevesebb informátor is elegendő lenne-e. Kiindulási pontom mégis az, hogy mindkét országból azonos mennyiségű urbánus és rurális környezetben felnőtt adatközlőt használjak.

Az informátorok helyi, valamint nemi, vallási, iskolázottság és foglalkozás szerinti megoszlására nincsenek különös feltételeim. Ezzel szemben az életkorra fektetnék különös hangsúlyt. Céлом olyan 18 évet betöltött, de talán 35 évnél nem idősebb informátorokat találni, akik Finn- ill. Svédországban születtek vagy még iskolakezdés előtt Finn- ill. Svédországba költöztek és akiknek vagy édesanyja vagy édesapja vagy esetleg mindketten Magyarországon születtek, majd onnan érkeztek egyenesen vagy egy másik országon át felnőttként vagy legalább az általános és középfokú iskola elvégzése után Finn- ill. Svédországba. Meglátásom szerint ők reprezentálják leghűebben a második generációs magyar fiatalok gondolkodási módját. Meglátásom szerint bennük már kialakult egy konkrétabb kép önmagukról, a magyar nyelvhez való viszonyukról és a magyarságukról. A Magyarországról vándorolt magyarok identitása szintén eltér egy már hazájában kisebbségben élt, magát magyarnak valló egyén identitásától, ezért redukálnám le ezt a csoportot kimondottan a mai Magyarország területéről elvándorolt szülők utódaira.

Mivel a nyelvhasználat az emberi viselkedéskultúra része, munkámhoz elengedhetetlen a közösség életének és bizonyos mértékig az adatközlők megismerése is. Ebből a szempontból szerencsés, hogy magam is tagja vagyok a finn- és svédországi magyarok egy-egy kisebb közösségének és több éves tapasztalatom van a magyarok életéről és nyelvi viselkedéséről.

2.3. Kutatási etika

Munkámban külön figyelmet kell fordítanom a kutatási etikára, a jogi és erkölcsi kötelezettségekre. Ehhez segítséget nyújt az a központi ún. etikai próba, amely szabályainak betartására az összes svéd egyetemen dolgozó kutató köteles.

3. Kutatási téma

Mivel kutatómunkám az adatközlőktől gyűjtendő anyagra épül különös hangsúly fekszik kérdőívem tartalmán és annak felépítésén. E kérdőívet korábbi szociolingvisztikai munkákra és azok eredményeire építve dolgoztam ki 2004 őszén és most a tavasz folyamán. Jelenleg ennek a kérdőívnek a tesztelése folyik egy előzetes próbakutatás keretében néhány informátor segítségével. E próbakutatás eredményeit a kérdőív javára, annak javítására használom, hogy minden informátor számára a lehető legegységesebb és legegyszerűbb legyen annak kitöltése.

Kérdőívem tartalma a következő témakörökre osztható: (1.) az adatközlő adatai és családi háttere, (2.) kapcsolat a magyar nyelvvel és magyarokkal (3.) nyelvi attitűdök, (4.) kapcsolat a magyarsággal és Magyarországgal (5.) jövőkép a nyelvmegőrzés tükrében. A következőekben felsorolásra kerülő kérdések csak egy-egy példát képviselnek az általam kidolgozott mintegy 100 kérdést tartalmazó kérdőív témájából.

Az adatközlő családi hátterére vonatkozó kérdések (1.) tartalmazzák a nyelvmegőrzésben ill. nyelvcsereben legfontosabb szerepet játszó szociolingvisztikai változókat, mint pl. az

adatközlő nemét, életkorát, iskoláit, foglalkozását, mai és korábbi lakhelyét, szüleiről ugyanezen kérdéseket, valamint az új országban való letelepedés okát és idejét. A kérdések egy része kiterjed a gyermekkori nyelvhasználatra, a szülőkkel és testvérekkel való kommunikációra is. A különböző szituációkban történő nyelv választást a következő kérdéscsoport tárja fel.

A magyar nyelvvel és magyarokkal való kapcsolatot feltérképező kérdések (2.) sokrétűek. Ezek egyik kérdéscsoportja az otthonra, élettárral és gyermekkel történő kommunikációra utal, valamint különböző doméneket dolgoz fel. Ez utóbbiakban legfontosabbaknak a munkahelyen, közintézményekben és szabadidőben barátokkal valamint rokonokkal folytatott kommunikáció bizonyul. Mintegy előzményként a magyar nyelvvel való kapcsolat feltérképezéséhez egy kérdéscsoport a magyar nyelv elsajátítására való törekvést és az oktatásban való részvétel lehetőségeit és ezekkel kapcsolatos kérdéseket dolgoz fel, majd pedig a nyelvtudás különböző területeinek az értékelését kéri. Ez utóbbi az adatközlő saját becslésére alapul, hiszen ennek a kutatómunkának a keretében külön nyelvi anyag gyűjtésére és annak elemzésére, valamint értékelésére nincs lehetőségem. Másrészt második generációs magyarokról lévén szó a magyar nyelv ismerete egyénenként nagyon változó. A magyar nyelvvel való kapcsolatot tehát több kérdés is feldolgozza, a lehetőségekből kiindulva a magyar nyelv ismeretén át a magyar nyelv használatáig. Meghatározó kiindulási pontnak találok azt, hogy mennyire és milyen módon van az egyénnek lehetősége a magyar nyelvvel való kapcsolatra, hogy például lehetősége van-e valamilyen formában hallani a magyart vagy éppen rendelkezésére állnak-e magyar nyelvű könyvek, újságok, különböző stílusú szövegek. A magyar nyelv ismerete háttérben figyelembe kell venni, hogy lehetősége volt-e az egyénnek élete valamely stádiumában részt venni magyar oktatásban vagy hogy családi környezete lehetőséget biztosított-e a tanításra és tanulásra. A magyarokkal, a magyar származású egyénnel vagy családokkal való ismeretség pedig külön jelentőséggel bír a második generációs magyarok mind nyelvi mind etnikai identitására nézve.

A nyelvi attitűdök (3.) vagyis a magyar nyelv iránti érdeklődés, annak elfogadása, a tanulására irányuló törekvés és a használatához való viszonyulás nagy szerepet kap a munkámban. Ennek oka pedig az, hogy meglátásom szerint a belső mentalitás, az egyén értékrendszere és az erre alapuló attitűdök különös szerepet játszanak a nyelvmegőrzésben, hatással lehetnek a nyelvcsere vagy nyelvvesztésre, valamint az identitásra. Az attitűdöket feltérképező kérdések között találhatóak olyan kérdések, amelyek a saját anyanyelv és a kétnyelvűség jelentőségét mérik fel, valamint olyanok is, amelyek konkrétan a magyar nyelv jelentőségére irányulnak. De ezek között szerepelnek olyan kérdések is, amelyek másoknak az egyénhez és annak magyar nyelv használatához való viszonyulásáról adnak képet a kétnyelvű családban vagy két kultúra között felnőtt egyén szemszögéből.

A magyarsághoz és Magyarországhoz fűződő kapcsolatot feldolgozó kérdések (4.) meglátásom szerint erősen kötődnek az egyén identitásához és magyarságtudatához. Nemcsak önmagában a Magyarországra történő utazásoknak és kapcsolatoknak van szerepe ebben a kérdéskörben, hiszen ezeknek anyagi vagy más akadályai is lehetnek, hanem pl. a Magyarország iránti érdeklődésnek, a Magyarországgal kapcsolatos hírek és események rendszeres vagy éppen rendszertelen követésének. Ez utóbbiak esetében a lehetőség, az információ forrásának elérhetősége ma már nem is feltétlenül anyagi vagy technikai megoldásoktól függ, hanem inkább az egyéni szándék és akarat szerepe a meghatározó, hiszen Európában éppen Finn- és Svédországban a legjobb az internethozzáférhetőség a fiatalok körében, valamint a könyvtári szolgáltatások is széleskörűek és népszerűek és a kábeltelevíziós kínálat elérhetősége is egyre általánosabb. A magyarság iránti érdeklődés

kérdésköre nem csak nyelvi természetű. Ezek általánosságban térképezik fel a magyarságtudatot, a magyar kultúrához való viszonyulást és az esetleges azonosulást azzal. Ezekben a kérdésekben előkerül a mi és ők –szemlélet, hogy mi az, ami hozzátartozik az énhez és mi az, ami idegen. Mely emberi vonások és szokások származnak a bennünket körülvevő kultúrából és melyek azok, amelyek a szülők által, magyar rokoni szálak vagy ismeretségek, a magyar kultúrával való kapcsolat révén tartoznak hozzánk.

Az utolsó kérdéscsoport (5.) egyfajta jövőképet tár fel, jövőképet a nyelvmegőrzés tükrében. Ezek olyan kérdéseket tartalmaznak, amelyek megvilágítják például azt, hogy hogyan látja a második generáció képviselője a magyar nyelv és a magyar kultúra megmaradásának esélyét a harmadik generációnál és hogy megvan-e a szándék arra, hogy valamilyen módon továbbadjon valamit szülei kulturális és nyelvi hagyatékából a következő generációnak. Erre utalhat például az is, hogy fontos-e egy magyar név választása, vagy hogy fontosnak tartja-e, hogy állami támogatást kapjon a magyar nyelv oktatása és a magyarszármazású gyerekek szabadidős foglalkozása vagy hogy a következő nemzedék valamit is tudjon Magyarországról, a magyar kultúráról és hogy ismerje a magyar nyelvet, tudjon kommunikálni magyar anyanyelvű – gyakran távolélő – rokonaival is.

4. Kutatási kérdések

Kérdőívem és az interjúk segítségével a következő kérdésekre szeretnék választ kapni:

1. Mely doménekben és mennyit használják a második generációt képviselő magyar fiatalok a magyar nyelvet?
2. Milyen szerepe van a magyar nyelvnek a kétnyelvűségben, vagyis milyen szinten áll a kétnyelvűség a második generációt képviselő magyar fiatalok körében?
3. Van-e jelentősége a magyar kultúrának, a gyökereknek, és ez hogyan jelentkezik a mindennapi életben és ebből mi a fontos az egyénnek?
4. Mennyire tud azonosulni egy második generációt képviselő egyén a magyarsággal és hogyan látja hovatartozását?
5. Van-e lehetősége a magyar nyelvnek és kultúrának a megmaradásra Finnországban és Svédországban?

Az ezekre a kérdésekre keresendő válaszokon kívül célom, hogy a gyűjtött anyagot több szempontból is megvizsgáljam. Elsősorban különböző szociolingvisztikai változókat előtérbehelyezve vizsgálom meg az attitűdöket majd az ezek közti összefüggéseket. Másodsorban az identitás mértékét és az egyén identitásstratégiáját vizsgálom meg közelebbről. Az identitást nem csak az egyén szintjén közelítem meg, hanem a csoportszint faktorait is figyelembe véve. Központi feladatomnak tartom a finnországi és svédországi magyarok identitásának és attitűdjeinek összehasonlítását, a gondolkodásmódbeli különbségek és hasonlóságok összevetését és az ezekre ható tényezők közelebbi vizsgálatát. Munkámat néhány prototípus megjelenítésével zárom majd.

5. Hipotézis

Az imént felsorolt célok mindegyikéhez egy-egy hipotézis kötődik, ezeken kívül pedig egy központi hipotézist képez az a meglátásom, amely szerint a finnországi és svédországi magyarok identitása eltérő. A legnagyobb különbségek hátterében a letelepedés ideje és oka, valamint társadalmi és gazdaságpolitikai tényezők állnak. Ezek közül néhányat említenék

meg: Svédországba a magyarok legnagyobb része a második világháború idején és 1956 után érkezett politikai menekültként. A letelepült magyarok nagy része jól képzett fiatal volt, akik gyorsan munkát vállalhattak, majd hamarosan házasságot kötöttek svéd anyanyelvűekkel és viszonylag gyorsan beilleszkedtek a társadalomba. Finnországba a magyarok nagy része csak később, az 1970-es és 80-as évek idején érkezett gyakran családostul munkát vállalni. Ők is viszonylag gyorsan beilleszkedtek a finn társadalomba és legtöbbször megtanult finnül vagy svédül, hogy ezen a nyelven végezhessék a munkát, egy részük viszont angol nyelvet használt finn kollegáival. Ők, meglátásom szerint, otthon szinte kizárólag csak magyarul beszélnek és gyakrabban tartják a kapcsolatot magyarországi rokonaikkal is, valamint például gyakrabban választanak magyar nevet gyermeküknek, míg a svédországi magyarok egy része teljesen elszakadt Magyarországtól és nem szívesen használja a magyar nyelvet a hétköznapi életben. Finnországban a magyarok talán összetartóbbak, mint a svédországi magyarok. A finnországi magyarok ha nem is gyakran találkoznak egymással, de e-mailen és telefonon rendszeresen tartják a kapcsolatot és egy-egy magyar ünnep alkalmából összegyűlnek. A többség pedig tagja valamely Finnországban működő magyar szervezetnek vagy baráti körnek. Mindkét országban a magyar szervezetek támogatást kaphatnak működésükhöz és ezzel a lehetőséggel élnek is, ezzel szemben az állam által biztosított magyar nyelv oktatásában mindkét országban az arra jogosultak csak kb. egyharmada vesz részt.

Az előző pontban említett kutatási kérdéseket illetően a következők a hipotéziseim:

1. Mely doménekben és mennyit használják a második generációt képviselő magyar fiatalok a magyar nyelvet?

Erre a kérdésre változó válaszokat várok attól függően, hogy az informátorok mindkét vagy csak az egyik szülője magyar anyanyelvű. Feltételezésem szerint azok az informátorok, akiknek mindkét szülője magyar anyanyelvű még talán nap mint nap használják a magyar nyelvet otthon, vagy a szüleikkel való találkozáskor, viszont testvéreikkel már egyre gyakrabban csak svédül ill. finnül beszélnek. Ezeknek az informátoroknak vannak magyar nyelvű barátaik, akikkel még szívesen beszélnek magyarul, amikor csak lehetőség van rá. Leggyakrabban tehát az otthon és családi vagy baráti környezetben él a magyar nyelv használata, de az is csak akkor, ha a jelenlévők minden tagja beszéli a magyar nyelvet. Azok az informátorok, akiknél csak az egyik szülő magyar anyanyelvű, már csak kis valószínűséggel beszélnek és használják a magyar nyelvet. A magyar nyelv tudása passzív, amit szükség esetén tudnak aktiválni, de ha választani lehet inkább a másik nyelvet választják. Meglátásom szerint ez talán inkább igaz a svédországi magyarokra, mint a finnországi magyarokra. Tapasztalataim szerint a finnországi magyar fiatalok többsége még egy magyar anyanyelvű szülő esetén is általában beszéli a magyar nyelvet és szívesen keresi magyar anyanyelvűek társaságát.

2. Milyen szerepe van a magyar nyelvnek a kétnyelvűségben, vagyis milyen szinten áll a kétnyelvűség a második generációt képviselő magyar fiatalok körében?

A fent említett hipotézis már részben választ ad ennek a kérdésnek az első felére. Azonban a szülők anyanyelvén kívül a család szociális és gazdasági helyzete, valamint a szülők iskolázottsága és az informátorok magyar nyelvű oktatásban való részvétele is fontos szerepet játszik. A Magyarországgal és magyar anyanyelvűekkel, valamint Finn- és Svédországban élő magyarokkal való kapcsolat pozitív hatással van a magyar nyelv iránt érzett érdeklődésre és a kétnyelvűségre. A kétnyelvűség feltételezésem szerint kiegyensúlyozottabb a Finnországban élő második generációt képviselő magyar fiatalok körében, mint a svédországi magyar származású fiatalok körében, ahol már egyre inkább

érezhető a nyelvcserehez való közeledés. A magyar nyelv tehát gyorsabban szerepet vesz és a kétnyelvűség is egyre ritkább a svédországi magyarok körében.

3. Van-e jelentősége a magyar kultúrának, a gyökereknek, és ez hogyan jelentkezik a mindennapi életben és ebből mi a fontos az egyénnek?

Mind a finnországi, mind a svédországi magyarok gyorsan beilleszkedtek a finn ill. svéd társadalomba és meglátásom szerint a szülők attitűdjeitől függően kap szerepet a magyar kultúra és a magyarság a második generáció hétköznapijaiban. Informátoraim válaszai egymástól nagyon eltérőek lehetnek: a teljes közömböségtől a pozitív hozzáálláson át egészen a magyarsággal aktívan együttélésig többféle válasza lehetőséget ad ez a kérdés. A magyar kultúra jelen lehet egy második generációs fiatal életében a nyelven kívül például a magyar zenével vagy magyar ételekkel vagy pedig azzal, hogy magyar címet ábrázoló pólót hord vagy magyar származású barátokkal és ismerősökkel találkozik vagy részt vesz a helyi magyar szervezet működésében. Hipotézisem szerint a legtöbb második generációt képviselő finn- és svédországi magyar fiatal számára van jelentősége a magyar kultúrának és tisztelik magyar gyökereiket, viszont a hétköznapijaikban csak apróbb szimbólumokban és ritkán jelenik meg a magyarságuk.

4. Mennyire tud azonosulni egy második generációt képviselő egyén a magyarsággal és hogyan látja hovatartozását?

Úgy gondolom, hogy erre a kérdésre is megosztott válaszokat kapok majd. A második generációt képviselő fiatalok egy része magyarnak is tartja magát, de nézeteiben már inkább a finn ill. svéd gondolkodási módot képviseli. Ennél a kérdéskörnél is hasonló lehet a tendencia, mint a fent említettekénél, amelyek szerint jelentősége van annak, hogy csak egyik vagy mindkét szülő magyar származású-e és hogy milyen lehetősége volt az egyénnek kapcsolatot tartania magyarokkal, járt-e Magyarországon és részt vett-e magyar nyelvoktatásban. Valószínűleg különbség fedezhető fel a finnországi és svédországi magyar fiatalok magyarsággal való azonosulása között is.

6. Van-e lehetősége a magyar nyelvnek és kultúrának a megmaradásra Finnországban és Svédországban?

Hipotézisem szerint van is, meg nincs is. Mindkét ország politikája támogatja a nyelvi és etnikai kisebbségek nyelvének és kultúrájának a megőrzését és a kétnyelvűséget is érdemnek tartja. Ezzel szemben a Magyarországtól való földrajzi távolság, a magyar nyelvet anyanyelven beszélő társadalomtól és annak kultúrájától való elszigeteltségben élés hátráltatja mindezt. Ugyanakkor az újabb telekommunikációs eszközök elérhetősége és az internetes hozzáférhetőség gyakorisága támogató szerepet játszik a magyar nyelv és kultúra megtartásában. Meglátásom szerint az egyéni attitűdök játsszák a legnagyobb szerepet a nyelvmegőrzésben. Jelenleg csak személyes tapasztalataimra hivatkozva feltételezhetem, hogy talán kicsit pozitívabb és hosszabb jövőjű a magyar nyelv és kultúra Finnországban, mint Svédországban, amelyhez talán hozzájárul a finnek nyelvrokonságra alapuló szimpátiája és a magyarok iránti különös szeretete is.

6. Korábbi kutatások

Finnországban a különböző tudományos kutatások fénypontjába mindeddig az olyan Finnországba bevándorolt népcsoportok kerültek, amelyek a társadalmi- és szociálpolitikai fórumokon is középpontban állnak, pl. oroszok, szomálok, vietnámok és kurdok. Azok a

nép csoportok, amelyek különösebb gond nélkül illeszkedtek be a társadalomba eddig még nemigen keltették fel az érdeklődést a finn kutatók körében. Ezzel szemben Svédországban, ahol köztudottan több nemzeti kisebbség és sok bevándorló nép csoport él, az ő körükben végzett nyelvészeti kutatások mennyisége is figyelemre méltó. Svédországban már az 1980-as években születtek jelentős szociolingvisztikai kutatások, amelyekben már az első generációt képviselő bevándorlók utódainak a helyzete és nyelvhasználata, valamint az arra ható változók is figyelmet kaptak. Ezek közül jelentősek Boyd (1985), Tandefelt (1988), Lainio (1989) és Huss (1991) kutatásai. A későbbiekből Olkiewicz (1990), Kostoulas-Makrakis (1995) és Namei (2002) munkáit említeném meg.

Azok a tanulmányok és kutatómunkák, amelyek egyes Svéd- ill. Finnországban élő nyelvi vagy etnikai kisebbség vagy bevándorolt nép csoport nyelvi és szociokulturális helyzetét vizsgálják, különösen hasznosak számomra. Ezek között említendő Helander (1984), Lithman (szerk.1987), Aikio (1988), Raag & Raag (1988), Boyd at. al. (szerk.1994), Liebkind (1994), Visapää (1997), Janulf (1998), Borgström (1998), Kärkkäinen & Mononen (1999), Oinonen (1999), Lindgren (2000), Laihala-Kankainen at.al. (szerk. 2002) és Falk & Sarmiento (2003) munkája. A Finnországban készült szociolingvisztikai munkák közül pedig Nuolijärvi (1986), Iskanius (1999), Jasinskaja-Lahti (2000), Mikkola (2001) és Latomaa (szerk. 2004) kötetét említhetem meg.

Azokból az általános szociolingvisztikai kutatásokból, amelyek kiemelt hangsúlyt fektetnek a kétnyelvűsége, a nyelvmegőrzés és nyelvcsere kérdéseire, valamint a nyelvi identitásra a következőket tartom különösen értékesnek: Gal (1979), Skutnabb-Kangas (1981), Baetens Beardsmore (1986), Berry at. al (1987), Paavola (1987), Romaine (1989), Sue & Sue (1990), Herberts & Laurén (szerk.1991), Kassai (szerk.1995), Cummins (1996), Auer (szerk. 1998), Navracics (1998), Bartha (1999), Fishman (szerk.1999), Norton (2000), Baker (2001), Oakes (2001), Kiss (2002), Lanstyák & Simon (szerk. 2002) és Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény (2002).

A svédországi magyarok történetéből egy-egy fejezetet dolgozott fel Lundquist & Busch (1966), Svensson (1992) és Szöllösi (1999), viszont a finnországi magyarokról tudomásom szerint eddig még nem készült kutatás vagy kisebb terjedelmű tanulmány. Az én munkám számára releváns határon túli magyarok kétnyelvűségét és nyelvcserejét feldolgozó kötetek közül elsősorban Fishman (1966), Nagy (1994), Kovács A. (1999), Kovács M. (2001), Alföldy at. al. (2003), valamint Fenyvesi Anna (szerk.) 2005 munkáit tartom a legfontosabbaknak.

AIKIO, MARJUT 1988: *Saamelaiset kielenvaihdon kierteessä. Kielisosiologinen tutkimus viiden saamelaiskylän kielenvaihdoista 1910–1980.* SKS:n toimituksia 479.

ALFÖLDY, JENŐ & BAKOS, ISTVÁN & HÁMORI, PÉTER & KISS, GY. CSABA 2003: "Haza a magasban", *Magyar nemzetismeret I. & II. A külhoni magyar diákoknak. Antológia* Kiadó, Lakitelek.

AUER, PETER (szerk.) 1998: *Code-switching in conversation: language, interaction and identity*. London.

BAETENS BEARDSMORE, HUGO 1986: *Bilingualism: basic principles*. Clevedon.

BAKER, COLIN 2001: *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Kolmas painos. Clevedon.

BARTHA, CSILLA 1999: *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.

BERRY, J.W. & KIM, U. & MINDE, T. & MOK, D. 1987: Comparative Studies of Acculturative Stress. *International Migration Review*, 21, 3. 491-511.

BORGSTRÖM, M. 1998: *Att vara mitt emellan. Hur spanskamerikanska ungdomar i Sverige kan uppfatta villkoren för sin sociokulturella identitetsutveckling*. Stockholms universitet. Pedagogiska institutionen.

BOYD, SALLY 1985: *Language survival: a study of language contact, language shift and language choice in Sweden*. Gothenburg monographs in linguistics 6. Dissertation. Göteborg Universitet.

BOYD, SALLY & HOLMEN, ANNE & JÖRGENSEN, JENS NORMANN (szerk.) 1994: *Sprogbrug og sprogvalg blandt indvandrere i Norden. Pohjoismaihin muuttaneiden kielen valinta ja käyttö*. Köbenhavnerstudier i tosprogethed bind 22. København: Danmarks Laererhøjskole.

CUMMINS, JIM 1996: *Negotiating Identities. Education for Empowerment in a Diverse Society*. Ontario. California Association for Bilingual Education.

FALK, JOHAN & SARMIENTO, MIGUEL ANGEL 2003: Language attitude and identity. A study on language attitude and beliefs among Spanish-speaking residents in Sweden. I: Fraurud, Kari & Hyltenstam, Kenneth (szerk.): *Multilingualism in Global and Local Perspectives. Selected papers from the 8th Nordic Conference on Bilingualism, November 1–3, 2001*. Stockholm Rinkeby. Centre for Research on Bilingualism and Rinkeby Institute of Multilingual Research. Stockholm. s. 241–253.

FENYVESI, ANNA (szerk.) 2005: *Hungarian Language Contact Outside Hungary. Studies on Hungarian as a minority language*. IMPACT: Studies in Language and Society 20. John Benjamins. Amsterdam.

FISHMAN, JOSHUA A. 1966: *Hungarian Language Maintenance in the United States*. Indiana University Publications. Volume 62 of the Uralic and Altaic Series.

FISHMAN, JOSHUA A. (szerk.) 1999: *Handbook of Language & Ethnic Identity*. New York. Oxford University Press. 140–151.

GAL, SUSAN 1979: *Language Shift. Social Determinants of Linguistic Change in Bilingual Austria. Language, Thought, and Culture: Advances in the Study of Cognition*. Academic Press. New York.

HELANDER, ELINA 1984: *Om trespråkighet, En undersökning av språkvalet hos samerna i Övre Soppero*. Acta Universitatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities 67.

HERBERTS, KJELL & LAURÉN, CHRISTER (szerk.) 1991: *Flerspråkighet i och utanför Norden. Papers from the sixth Nordic Conference on Bilingualism*. Vasa:Åbo Akademi. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Nr 13. IFS Forskningsrapporter. Föredrag från den Sjätte Nordiska Tvåspråkighetskonferensen 4–6.6.1990. Vasa, Finland.

HUSS, LEENA 1991: *Simultan tvåspråkighet i svensk-finsk kontext*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica Upsaliensia 21.

ISKANIUS, SANNA 1999: Venäjää äidinkielenään puhuvien maahanmuuttajanuorten kieli-identiteetti ja etninen identiteetti. I: Martin, Maisa & Voionmaa, Kaarlo (szerk.) *Yhdeksän tutkielmaa suomesta toisena ja vieraana kielenä*. Suomen kielen laitoksen julkaisuja 40. Jyväskylän yliopisto. s. 38-60.

JANULF, P. 1998: *Kommer finskan i Sverige att fortleva? En studie av språkkunskaper och språkanvändning hos andragenerationens sverigefinnar i Botkyrka och hos finlandssvenskar i Åbo*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Fennica Stockholmiensia 7. Almqvist & Wiksell International.

JASINSKAJA-LAHTI, INGA 2000: *Psychological acculturation and adaptation among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia. Helsingin yliopisto.

KASSAI, ILONA (szerk.) 1995: *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat. A 6. élőnyelvi konferencia előadásai*. Budapest.

KISS, JENŐ 2002: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest.

KOSTOULAS-MAKRAKIS, NELLY 1995: *Language Maintenance or Shift? A Study of Greek Background Students in Sweden*. Studies in Comparative and International Education 33. Institute of International Education. Stockholm University.

KOVÁCS, ANDOR 1999: *A világ magyarsága, Európa I. Történeti áttekintés és címtár*. Magyarok Világszövetsége Nyugati Régiója. Budapest.

KOVÁCS, MAGDOLNA 2001: *Code-Switching and Language Shift in Australian Finnish in Comparison with Australian Hungarian*. Åbo Akademis Förlag.

KÄRKKÄINEN, TANJA & MONONEN, KAARINA 1999: *Maahanmuuttajavanhukset ja suomen kieli: haastattelututkimus inkerinsuomalaisten, bosnialaisten ja vietnamlaisien vanhusten kielenoppimismotivaatiosta, sosiaalisista verkostoista ja etnolingvistisestä identiteetistä*. Ituja vanhustyöhön. Vanhustyön keskusliiton raportti nro 1. & Pro gradu. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA & PIETIKÄINEN, SARI & DUFVA, HANNELE (toim.) 2002: *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri, identiteetti*. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuskeskuksen laitos.

LAINIO, JARMO 1989: *Spoken Finnish in Urban Sweden*. Uppsala multiethnic papers 15. Centrum för multiethnisk forskning. Uppsala universitet.

LANSTYÁK, ISTVÁN & SIMON, SZABOLCS (szerk.) 2002: *Tanulmányok a kétnyelvűségéről*. Pozsony. Kalligram. Magyar Közt. kult. Int. Mercurius könyvek.

LATOMAA, SIRKKU (szerk.) 2004: *Äidinkieli ja toiset kielet. Pohjoismainen kaksikielisyysspaja Tampereella 18-20.10.2002*. Tampere Studies in Language, Translation and Culture, Series B 1. Tampere University Press. Tampere 2004.

LIEBKIND, KARMELA (szerk.) 1994: *Maahanmuuttajat, Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Gaudeamus.

LINDGREN, ANNA-RIITTA 2000: *Helsingin saamelaiset ja oma kieli*. SKS:n toimituksia 801.

LITHMAN, YNGVE (szerk.) 1987: *Nybyggarna i Sverige. Invandring och andrageneration*. Carlssons. Stockholm.

LUNDQUIST, AGNE & KARIN BUSCH 1966: *Främling i Sverige. Om ungerska flyktingars anpassning*. Argos Förlags AB.

MIKKOLA, PIRJO 2001: *Kahden kulttuurin taitajaksi. Maahanmuuttajaoppilaan monikulttuurinen identiteetti, tavoitteet ja toiminta*. Annales Universitatis Turkuensis. C 171. Scripta Lingua Fennica Edita. Turun yliopisto.

NAGY, EDIT 1994: *A Study of Borrowing and Code-Switching in the Speech of Hungarians Living in Columbia, South Carolina*. Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Master of Arts in the Linguistics program, University of South Carolina.

NAMEI, SHIDROKH 2002: *The Bilingual Lexicon from a Developmental Perspective. A word association study of Persian-Swedish bilinguals*. Centre for Research on Bilingualism. Stockholm University.

NAVRACSICS, JUDIT 1999: *A kétnyelvű gyermek. Alkalmazott nyelvészet*, MTA Nyelvtudományi Intézet. Egyetemi Könyvtár. Corvina.

NORTON, BONNY 2000: *Identity and Language Learning. Gender, Ethnicity and Educational Change*. Longman. London.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1986: *Kolmannen sukupolven kieli*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

OAKES, LEIGH 2001: *Language and National Identity. Comparing France and Sweden. Impact: Studies in language and society*. Volume 13. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam / Philadelphia.

- OINONEN, LIISA 1999: *Vietnamilaisia, suomalaisia vai suomenvietnamilaisia?: pääkaupunkiseudun vietnamilaiden etnisyys ja identiteetti 1990-luvulla*. Helsinki. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. E 6.
- OLKIEWICZ, E. 1990: *Invandrarfamiljer i förändring. En studie över finska och jugoslaviska invandrarungdomar och deras föräldrar*. Studies in Comparative and International Education. No 17. Stockholms universitet. Institutionen för internationell pedagogik.
- PAAVOLA, LIISA 1987: *Talar ni svenska vai puhunko suomea?: kaksikielisen helsinkiläisen kielellinen identiteetti ja valintatilanteet*. Tampereen yliopisto. Opera fennistica & lingvistica 1.
- RAAG, VIRVE & RAAG, RAIMO 1988: Språkbevarande och språkbehärskning hos esterna i Sverige. I: Raag, Raimo & Harald Runblom (szerk.) *Estländare i Sverige. Historia, språk, kultur*. Uppsala Multiethnic Papers 12. Centrum för multietnisk forskning. Uppsala universitet. s. 131-140.
- ROMAINE, SUZANNE 1989: *Bilingualism. Language in Society 13*. Blackwell. Oxford & Cambridge.
- SKUTNABB-KANGAS, TOVE 1981: *Tvåspråkighet*. LiberLäromedel. Lund.
- SUE, D.W. & SUE, D. 1990: *Counseling the Culturally Different. Theory and Practice*. John Wiley & Sons, New York.
- SVENSSON, ANDERS 1992: *Ungrare i folkhemmet, Svensk flyktingpolitik i kalla krigets skugga*. Cesis Studies in International Conflict 7. Lund University Press.
- Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához XII*. 2002. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- SZÖLLÖSI, ANTAL 1999: *Svédországi magyarság 1956-ig*. Ungerska Arkivet, Stockholm.
- TANDEFELT, MARIKA 1988: *Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Multiethnica Upsaliensia 3. Centrum för multietnisk forskning. Uppsala universitet.
- VISAPÄÄ, CATHARINA 1997: *Somaliska ungdomars livssituation i Helsingfors-regionen. En intervjuundersökning med 30 somaliska ungdomar*. Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.